vai Iszkussztvo című folyóirat — Vásárhely és Szeged művészi életét ismertetve — Cs. Pataj és Dér egy-egy művének reprodukcióját is közölte.

Említésre méltók *a történettudományi diákkör kapcsolatai* is. 1968-ban három hallgatónk adott elő az ungvári, a következő évben pedig több ottani dolgozat hangzott el a szegedi diákköri konferencián.

A főiskola harmadik évtizedébe lépő *tudományos közleményeiben jelentős szovjet eredményekről számoltak be* a — főiskolánkon is megfordult — szerzők. K. Szimonyenko, az odesszai főiskola rektora a szovjet közoktatásügy fejlődéséről, kollégája, T. Cserednyicsenko a tanulás erkölcsi motivációjáról írt. V. Makarov a névadás folyamatait elemezte, magyar nyelvi anyagra is támaszkodva. Sz. Vaszilcsenko három közleményt írt az orosz főnévképzők különböző aspektusairól. Kiterjedt uzsgorodi kapcsolatainkat tükrözik I. Grancsak (A XX. századi magyar munkásmozgalom a szovjet historiográfiában), Váradi-Sternberg János (Az 1707. évi magyar—orosz tárgyalások előzményei), E. Balaguri (Kárpát-Ukrajna késő-bronzkori emlékei) és P. Lizanyec (Magyar—ukrán nyelvi kapcsolatok) itt közölt tanulmányai.

Testvérintézményeink oktatói aktív szerepet vállaltak *tudományos konferenciáink munkájában* is. A tanárképzés pedagógiai problémáiról rendezett tanácskozás (1965) munkájában népes ungvári küldöttség (A. Rot, I. Mesko, I. Grancsak, B. Szpivak) vett részt. A tanárképzés módszertani problémáinak vitájában (1967) az odesszai R. Hmeljuk tartott előadást. Az 1970-es Korszerűség és nevelés a tanárképzésben c. ülésszakunkon P. Lizanyec szerepelt. 1919. ötvenedik évfordulóján az Uzsgorodi Egyetemről Sz. Miscsenko és M. Trojan vett részt történettudományi konferenciánkon Az ukrán dolgozók szolidaritási mozgalma, ill. Tanácshatalom Ruszka-Krajnában c. előadásaikkal.

Az 1973 októberében főiskolánkon rendezett *Főiskolai rusziszitikai napok* című nemzetközi konferencián a Szovjetunió 8 felsőoktatási intézményéből érkezett kutató tartott irodalomtörténeti, nyelvészeti és módszertani előadást.

Két tanszékvezetőnket (Fehér István, Nagy István) ungvári oktatók magyar témájú disszertációinak véleményezésére is felkérték.

Állandó segítséget jelentenek oktatóink számára a témáik vizsgálatához igénybe vehető *szovjet tanulmányutak*. Tíz év alatt 1—3 hónapi időtartamra tucatnyi oktatónk gyűjtött anyagot tudományos publikációihoz Moszkva, Leningrád és Kijev könyv- és levéltáraiban. A marxizmus—leninizmus tanszék egyik oktatója jelenleg Moszkvában tanul mint a Társadalomtudományi Akadémia aspiránsa.

A témakutatások keretében nem egy tanszék *a szovjet kutatóhelyekkel immár több évtizede kialakított kapcsolatokra* tekint vissza. A Kiss István vezette növénytani tanszék közleménycsere köre Leningrádtól — Kirovon, Harkovon át — Taskentig és Novoszibirszkig terjed. Megyeri professzor partnerei Moszkva, Leningrád, Tartu, Borok, Irkutszk neves hidrobiológusai. E két, legrégebbi és legintenzívebb szovjet kapcsolatokkal rendelkező kutatóhelyünk nyomán a többi tanszék is kezdi kiépíteni az intenzív kapcsolatokat a hasonló témán dolgozó szovjet tudósokkal.

Pavlov, Gorkij, Makaranko arcképei a tanszékvezetők íróasztalai fölött *nem puszta dekorációk:* a közös célokat, a közös utat jelzik.

DR. FENYVESI ISTVÁN
a Juhász Gyula
Tanárképző Főiskola
tanszékvezető docense

Nőszirom

Körútjának vége felé akad rá ember.

A buchenwaldi haláltábor egész területén nincs virág. Csak az emlékművi részen, az egyes országok deportáltjainak emelt falaknál és a központi szoborcsoportnál a kegyelet csokrai: hozott, vágott virág valamennyi.

A buchenwaldi haláltábor egész területén nincs virág. Miért is volna? Akkor sem volt. S az emlékmúzeumként fenntartott tábor kezelői nyílván azt akarják, hogy olyan sivár, olyan kietlen maradjon minden.

Az is. Kietlen. Ez a hatalmas terület már ásító ürességével is leverően hat. A barakkokat lebontották (tetőfészek, szú-tanya!), csak pár centi magas épített alapjuk meredezik — igen, meredezik, mert a nagy pusztaságban ezek a kis emelkedések is felkiáltójelként magaslanak fel az ember előtt. A kopár földön csak nagyritkán akad szemünk elé elszórva, odavetve egy-egy tárgy — például az a szekér, amely elé embereket fogtak, s a raboknak azután német katonanótákat énekelve kellett nehéz terheket szállítaniuk. „Éneklő ló"-nak nevezték ízes SS-humorral a kedves kis ceremóniát...

Látogatásom napján különben zuhogott az eső, épp arra az órácskára állt el, amíg bejártam a tábort, de ezalatt is fenyegető ólmos ég borult a fasizmus legszörnyűbb rémtetteinek színhelye fölé. Azóta nem is tudok elképzelni Buchenwald fölött más időt. Levert, komor szürkeség, párától átitatott borzongató, zimankós levegő, esőszitálás. Ha még egyszer arra járnék és ragyogna a nap, nyomban visszafordulnék, nem lépnék be a tábor területére: illúziórombolóvolna.

A barakkokat lebontották, de a téglából emelt adminisztratív és parancsnoksági épületek megmaradtak. Ezek némelyikében múzeum kapott helyet, több mint különös emléktárgyaknál. Például itt vannak a dél-amerikai indiánok módszerével készült zsugorított koponyák. Vagy megtekinthető az egyik magas rangú tiszt feleségének egyedülálló bőrdíszmű-gyűjteménye. Lámpaernyők, erszények, más csecsebecsék — emberbőrből. Az orvosi vizsgálat során kiszűrték azokat, akiknek a bőrén érdekes tetoválások voltak, ezeket azután — elevenen megnyúzták. Ez a helyes kifejezés, műtétnek semmiképp sem nevezhető ez a művelet, még akkor sem, ha a végrehajtó mészárosnak professzori rangja volt (miért ne lett volna?) és naponta tiszta, frissen keményített fehér köpenyt húzott magára. (A „donorokat" persze azután ki is végezték, de csak azután — halott ember bőre nem olyan rugalmas, nem munkálható meg olyan szépen). Más épületeket maguk a hitleristák rendezték be múzeumnak, nem is kellett változtatni rajtuk semmit: mi hozzáadnivaló volt például a krematórium kemencesorához, vagy ahhoz a helyiséghez, amely a „percenként egy halott" jelszó megvalósítását szolgálta: az áldozatot „orvosi vizsgálatra" vitték, egy szűk kis szobában mérce alá állították, azután a szabályos centiméterbeosztású lécen hagyott kis lyukon át a szomszéd szobából közvetlen közelből tarkónlőtték. Nehéz ugyan megérteni, miért kellett azt a cirkuszt csinálni. A kiszemelt rabnak mérce nélkül sem lett volna módja ellenkezni. Így azonban érdekesebb volt: „szervezett", „tudományos", „módszeres" — és egy kis szórakozás az őrségnek a nagy egyhangúságban.

Ezen a helyen azonban az ilyen látvány a természetes, és az a másik, az egyetlen kivétel hat disszonáns hangként.

Útjának végefelé akad rá az ember. Már mindent látott, már úgy érzi, hogy németországi tartózkodása során többé sehová sem érdemes mennie, úgy sincs az elméjében hely újabb benyomások számára — amikor hirtelen megpillantja az egyik, hajdan a hátán barakkokat hordó kiemelkedés tetején.

Egyetlen tő nőszirom.

Egyetlen virág az egész tábor területén.

Vajon, hogy került ide? Nem valószínű, hogy egyet, egyetlen-egy tövet telepítettek volna a tábor gondozói. Vagy régebben virágok nyíltak itt, csak azután jöttek rá, hogy tompítják a látvány komorságát, és ez a tő elkerülte a „tisztogatást"? Vagy valamelyik látogató — talán egykori fogoly — hozott a zsebében és dugott itt a földbe titokban kegyelete jeléül egy virághagymát?

Nehéz volna kitalálni, ilyen pusztaságok iránt érdeklődni pedig itt nem illik.

Álltam hát értetlenül az árva kis bokorral szemben. Odahaza, a kertemben néhány száz tövet nevelek testvéreiből, ez most mégis olyan furcsán, idegenül hatott, mintha távoli világ egzotikus növénycsodáját pillantottam volna meg hirtelen.

A rosszkedvű, esős, zimankós délelőttbe merő lilán villan bele a sivár, kietlen haláltábor egyetlen tő virágának három pompás, dús boglárja.

Mint az áldozatok emlékét vigyázó ódon háromágú gyertyatartó. Nem is gyertyatartó, hiszen a különös sugárzás hatalmassá növeli a méreteit: úgy áll itt, mint az egész környéket uraló hatalmas kandeláber, és sokezer voltos fényforrásainak szerteáradó világossága lilán gyászolja a talpunk alatt nyugvó ezreket, lilán csitítgatja, elzsongítja a feltüremlő érzéseket, de lázító, buja lila ragyogása egyszersmind gigászi erővel transzformál fel egy épp ellenkező érzést: vad gyűlöletet mindaz iránt, ami itt történt, ezen a földön, amely ma ezt a színpompás, kecses, törékeny virágot táplálja szégyellnivaló nedveivel.

BALLA LÁSZLÓ

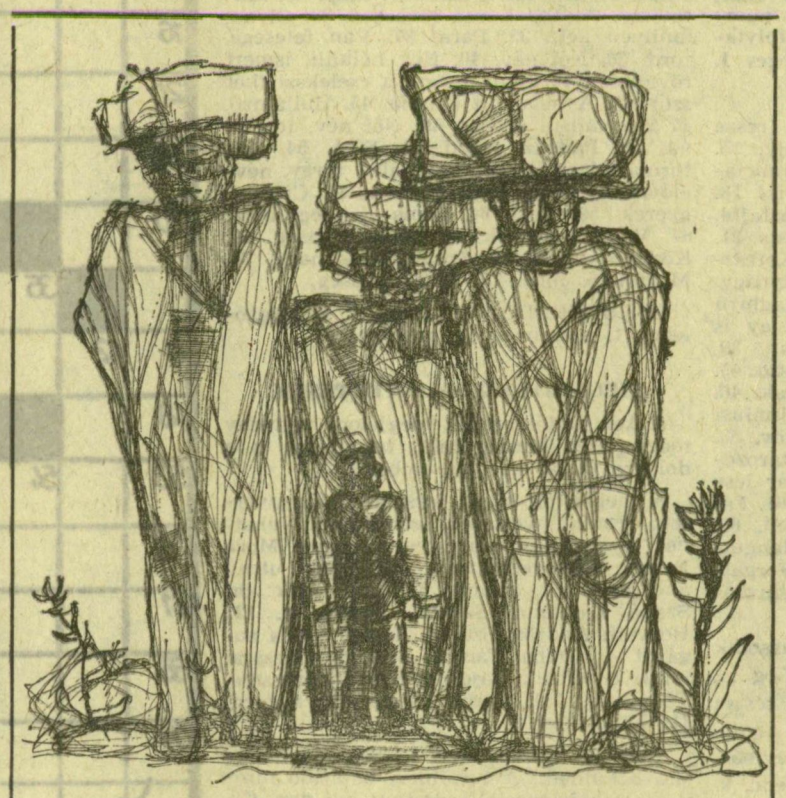

Csemniczky Zoltán rajza

Bátyi Zoltán

Ébred a város

A kalászok mély szagából
fúrja testét az ég felé.
Elhalt rügyek közt hív,
néma dalt dob felém a város.
Megtört mellét tárja szét a part.
Porban szunnyadó vén kőhalom,
izzadt terek hangját sodorja a szél
Fáradt múltja ifjú álmot takar,
ellobbant percből viruló csókokat,
sűrű lomb közül pergő zenét.

Szeged csatornarendszerének jövője

(Folytatás az 5. oldalról.)

tatlanná válni. A Felső Tiszaparti telepről a belvárosi csatornarendszerbe kellett a szennyvizet átemelni, s ettől az túlterheltté vált. Mivel egységesített rendszerű, tehát időszakosan rengeteg csapadékvizet is szállító csatorna ez, szükségessé vált akkoriban egy névlegesen záportározó, valójában szennyvíztároló tó létesítése, a mostani SZEOL-pálya mögött.

A teljes rekonstrukciót követelte a meghosszabítás, a bővítés igénye, s többek között az élővizeket szennyező vállalatokat sújtó nagy összegű birságok. Ekkor készült el Szeged csatornahálózatának rekonstrukciós terve. Ennek lényege egyezik az 1911-ben megfogalmazottakkal: építeni kell egy észak-déli irányú főcsatornát, ebbe kötve át a meglevő és a majd építendő hálózatot. Aztán le kell vinni a szennyvizet és a csapadékvizet a város alá, és építeni egy új tisztítótelepet valahol Hattyastelep és Gyálarét között. Ez az terv, amelyet Rókus—Móraváros főgyűjtő csatorna és déli főcsatorna néven emlegetnek Szegeden. Ennek a tervnek a megvalósítása — a szennyvíztisztító nélkül — félmilliárd forintjába kerül a város pénzügyi gazdáinak, nem is beszélve a kivitelezők megválasztása, a kellő munkatempó megtartása miatti gondokról.

A már folyó munkálatok közben többször álltak választási kényszer előtt a tervezők és építők. Az egyik volt a hirtelen fejlődő Tarján vízelvezetésének kérdése. Emiatt a Vám térnél, a hattyasi záporvíz főgyűjtőben és a Holt-Tiszában átmenetileg megnőtt a szennyvíz mennyisége, de ennek megszüntetésére, a még hiányzó déli szakasz 1977-ig történő megépítésére minden erőt összpontosítanak.

Az új rendszer alsó szakasza 2,6 méter átmérőjű, másodpercenként 5 köbméter vizet szállít. A csatorna építése monolitvasbeton szelvénnyel indult, a mélység és a sok talajvíz miatt elég vontatottan haladt. A felső szakasznál ezt a technológiát már nem lehetett tovább alkalmazni. Egy folyóméter csatornához 24 köbméter földet kellett volna kiemelni, elszállítani, majd visszahordani. Ekkor a beruházó, tervező és egy új kivitelező új módszerrel próbálkozott. Egy szovjet fúrópajzsot a budapesti metró építőberendezésének kistestvérét hívták segítségül. A Magyarországon először alkalmazott eljárás — a Vízművek kezdeményezésére, a MÉLYÉPTERV és az UVATERV jó tervei, a Bányászati Aknamélyítő Vállalat jó munkája révén — kitűnően bevált. A másfél kilométeres csatorna a tervezettnél 10 százalékkal olcsóbban és gyorsabban készülhetett el. A sikeren felbuzdulva a most építendő három kilométeres déli szakaszon is feltárás nélküli technológiával dolgoznak, itt magas szilárdságú vasbeton csöveket juttatnak a földbe, hidraulikus sajtolással. Ezt ugyancsak a nagy mélység teszi szükségessé, valamint a MÁV rendező-pályaudvarnál levő nehéz szakasz, ahol tíz méter mélységben kell tíz vágányt keresztezni.

Száz évre előre

A csatornarendszer teljes elkészülte — a már említett 1977-es év után — újabb feladat vár az építőkre: át kell kötni a jelenlegi főgyűjtőket az új rendszerbe. A közvetlen tiszai bevezetések így megszüntethetők lesznek, s az eddig még csatornázatlan városrészek is bekapcsolódhatnak majd a hálózatba. A becslések szerint ez a munka további 100—150 millió forintot igényel.

Külön érdemes szólni Újszeged helyzetéről. Önálló rendszer kiépítése indokolatlanul költséges, célszerűbbnek látszik az újszegedi oldal csatlakoztatása a Belváros rendszerébe, a Tisza alatt. A tanulmánytervek, az összehasonlító számítások most készülnek.

A távlati tervekben gondolnak arra is, hogy célszerű lenne az újabb városrészek csatornázásánál a szennyvíz és a csapadékvíz szétválasztása, mert ez biztosíthatja csak a tervezett szennyvíztisztító állandó üzemi feltételeit. A csapadékvíz elvezetése viszonylag egyszerű, Újszegeden például kínálkozik is erre a Holt-Maros. Megtörtént az első lépés a Szegeddel egyesült községek közül Kiskundorozsma érdekében: a Maty-ér mellett a városi hálózat részeként átemelő épült. Algyőn — a viszonylag nagy távolság miatt — gazdaságosabb önálló rendszer és szennyvíztelep létesítése, a tanulmányterven már dolgozik a CSOMITERV kollektívája. Hatytyastelepen a főcsatorna közelsége nagy könnyebbség lesz, Tápé és Szőreg bekapcsolódása a városi hálózatba is viszonylag egyszerűen megoldható.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a tervek a Szegednek legmegfelelőbb megoldást, a város alatt a Tiszába ömlő csatornarendszert vették alapul. A szennyvízöntözés, a halastó táplálás, vagy a nagyméretű elszikkasztás lehetősége a város adottságaitól idegen, s nem is lenne kifizetődő. Hiszen a tervezőknek, bár a jövőre gondolnak, a terveket a mostani anyagi lehetőségekhez kell méretezniük, bízva abban, hogy — mint a régi tervezők száz évre, napjainkig — ők is száz évre előre megoldják ezt a fontos és sok pénzt igénylő feladatot.

PÁLFY KATALIN